

REVY

FORÅR 2023

Fransk blik på dansk bibliotekssektor

Den franske biblioteksinspektør-studerende Hugo Forster har været på studierejse i Danmark med det formål at undersøge den "nordiske model". I sit essay reflekterer han over de danske bibliotekers åbenhed, funktion og samarbejde.

Side 6

Fri og lige adgang til undervisningsmaterialer

Potentialet for Open Educational Resources (OER) er stort i Danmark, men mere udbredt internationalt end herhjemme. Den fri og lige adgang til undervisnings- og læringsmaterialer bør få større bevågenhed i DFFU-regi, mener interessegruppe.

Side 14

1

Indhold

- 3: Bestyrelsen tager ordet
- 4: Ph.d.-indlevering på Aalborg Universitet: Et unikt samarbejde mellem bibliotek, forlag og forskere
- 6: A refreshing dive in Danish libraries – impressions of a French intern librarian at the Royal Danish Library
- 13: #biblioteksblik
- 14: OER er fri og lige adgang til undervisnings- og læringsmaterialer – det skal vi tale om!
- 17: ”...tenker at vi ikke vil plage bibliotekarene med noe som de kanskje ikke vet” - møtet med brukeren i universitets- og høyskolebibliotek
- 21: Digital inklusion, nye initiativer og gamle tekstsamlinger

↑ Forsiden: Hugo Foster har besøgt 21 forskellige forskning- og studiebiblioteker

Skribenter i dette nummer

Anne Marya Greve,
VBN-teamet, Aalborg Universitetsbibliotek

Hugo Forster,
studerende på École nationale des chartes

Jeannette Ekstrøm,
DTU Bibliotek

Kirstin Remvig,
Syddansk Universitetsbibliotek

Pernille Holm Lindhardt,
AU Library, Det Kgl. Bibliotek, Aarhus

Solveig Sandal Johnsen,
AU Library, Det Kgl. Bibliotek, Aarhus

Astrid Kilvik,
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Liv Inger Lamøy,
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Karoline Liv Vildlyng,
informationsspecialist AU Library

Max Odsbjerg Pedersen,
informationsspecialist AU Library

Redaktion

Rasmus Hage Dalland
Redaktør REVY – tlf. 24946936
rasmusdalland@hotmail.com

Annette Refn, DTU Bibliotek
anre@dtu.dk

Mette Buje Grundsøe, AUB
mbg@aub.aau.dk

Tina Lund, KUB Frederiksberg
tilu@kb.dk

Kerstin Hundahl, UCL Biblioteket Jelling og Vejle
kehu@ucl.dk

Kommende udgivelser og afleveringsfrister:

REVY 2, sommer 2023
Udkommer 1. juni, afleveringsfrist 10. maj.

REVY 3, efterår 2023
Udkommer 1. september, afleveringsfrist 10. august.

Vil du skrive for REVY? Tøv ikke med at kontakte redaktør Rasmus Hage Dalland. REVY tager imod artikler (se vejledning på dfdf.dk), men har du et udkast til en artikel, en idé eller tips til en god historie, hører redaktionen også gerne fra dig.

Oplag: 1.000

Årgang: 46

ISSN: 1904-1969

ISSN (online): 1904-1977

Tryk: Strandbygaard Trykkeri

Grafisk design: Omløb

Bestyrelsen tager ordet

Nye kompetencer og nye muligheder for innovation i FFU bibliotekerne

Det moderne FFU bibliotek er en mangfoldig organisation. Vi løser mange forskellige opgaver, nogle klassiske, andre nye, og vi rekrutterer i stor stil nye kolleger fra vidt forskellige uddannelsesmiljøer, enten fordi de bringer nye og spændende perspektiver ind i organisationen, eller fordi de skal løse højtspecialiserede opgaver, som kræver særlige tekniske kompetencer.

Uanset grunden stiller det nye krav til organisationen og til fællesskabet, ikke mindst i forbindelse med onboarding.

Onboarding af nye medarbejdere ind i en organisation har altid været en vigtig opgave, men med en ofte delt erfaring fra Biblioteksskolen i rygsækken har det faglige fællesskab og den gensidige faglige genkendelse historisk været ret ligetil, og det har måske mest handlet om at orientere sig i organisationen, lære nye kolleger at kende og finde sig til rette i opgaverne.

Med mange nye og forskellige fagligheder er udfordringen mere grundlæggende. For hvad skal der til for at invitere en ny kollega ind ikke blot i organisationen, men i det oplevede fællesskab, når nu vedkommende ikke nødvendigvis deler en faglig forforståelse og måske skal løse opgaver, som aldrig tidligere er blevet løst i organisationen og derfor kan opleves som fremmede? Hvordan sikrer vi, at disse kolleger bliver og ikke mindst oplever sig som en del af noget større? Og hvordan er det lige, man udvikler et kollegialt fællesskab uden at

det nødvendigvis også er et fagligt fællesskab?

Det store spørgsmål er, om man pludselig bliver bibliotekar, blot fordi man arbejder på et bibliotek? Eller om biblioteket i virkeligheden bliver noget andet, mere og måske ligefrem bedre, netop fordi vi ikke alle er bibliotekarer?

Spørgsmålene er mange og svarene måske ikke altid simple, når det drejer sig om fremtidens FFU biblioteker. En par ting står dog klart; vores personalegruppe forandrer sig i disse år, og det samme gør vores opgaveporteføljer. Hvis vi skal kunne udvikle os, skal vi finde gode måder at tage imod nye kolleger på, og vi skal udnytte de muligheder, som de nye kompetencer giver os.

Under alle omstændigheder kræver det, at vi alle, ledere såvel som medarbejdere, investerer noget af os selv, at vi vælger at være nysgerrige på det menneske, vi møder og de nye opgaver, som skal løses, og at vi anerkender at oplevet faglig identitet ikke er en statisk størrelse, men er i konstant udvikling.

DFFU giver rum til nysgerrigheden i forbindelse med årets vinterinternat. Vi skal i to dage sætte spot på, hvad det vil sige at onboarder nye kolleger, og reflektere over, hvordan man skaber det gode fællesskab, når det faglige fællesskab måske ikke er så synligt. Og du er selvfølgelig inviteret. Kom og del dine erfaringer og dine ønsker til fremtidens fællesskaber d. 16.-17. marts på Klarskovgaard. Hvis du ikke allerede har sikret dig plads, er der stadig tid. Du kan læse meget mere her.

Ph.d.-indlevering på Aalborg Universitet: Et unikt samarbejde mellem bibliotek, forlag og forskere

□ **Anne Marya Greve**, VBN-teamet, Aalborg Universitetsbibliotek

Aalborg Universitet begyndte at lege med planerne om at lave en digitaliseret indleveringsproces for universitetets ph.d.-afhandlinger i 2012. Universitetet havde i flere år oplevet et tab af viden, fordi der ikke var en central opsamling af afhandlinger fra universitetets ph.d.-studerende, og dette medførte, at når de ph.d.-studerende søgte videre i deres karriere, gik vigtig viden tabt.

Et oplagt sted at opsamle afhandlingerne var i Pure, hvor al forskningsregistrering pågår på de danske universiteter, men desværre var det ikke alle institutter som havde en formaliseret proces for arkivering af universitetets afhandlinger, ligesom der fandtes mange kvalitetsniveauer for de indleverede afhandlinger. Mest grelle eksempel var en afhandling holdt sammen med et rødt sugerør...

Systemudvikling – roller og workflow

En arbejdsgruppe blev nedsat og medlemmer blev hurtigt enige om at tage skridtet videre fra registrering af ph.d.-afhandlingerne som publikation i Pure, og i stedet undersøge muligheden for at køre hele indleveringsprocessen i det danske CRIS. Et udviklingsprojekt blev igangsat sammen med Elsevier-Aalborg, det daværende Atira A/S. Løsningen blev et særskilt modul i Pure med eget workflow og roller defineret ud fra adgangsbehov for de forskellige brugere.

Indskrevne ph.d.-studerende på Aalborg Universitet er alle oprettet som personlige brugere i Pure og kan således selv indlevere

deres afhandling. At de selv skal indlevere, er en vigtig pointe i forhold til bekendtgørelsens retningslinjer for processen omkring håndtering af ph.d.-afhandlinger.

Der blev oprettet roller for Aalborg Universitetsforlag, for at grafikerne kunne tilgå og klargøre den indleverede afhandling til bedømmelsesudvalg og tryk. AAU PhD (forskerneskolerne) fik også henholdsvis en redaktørrolle og en plagiat-redaktørrolle, så de kunne tilgå den indleverede afhandling til scan for plagiat.

Workflowet blev udviklet ud fra den proces, som er nødvendig for organisationen.

Undervejs i processen kan afhandlingen afvises, hvis formalia ikke opfyldes eller hvis bedømmelsesudvalget ikke ønsker at indstille den ph.d.-studerende til forsvar.

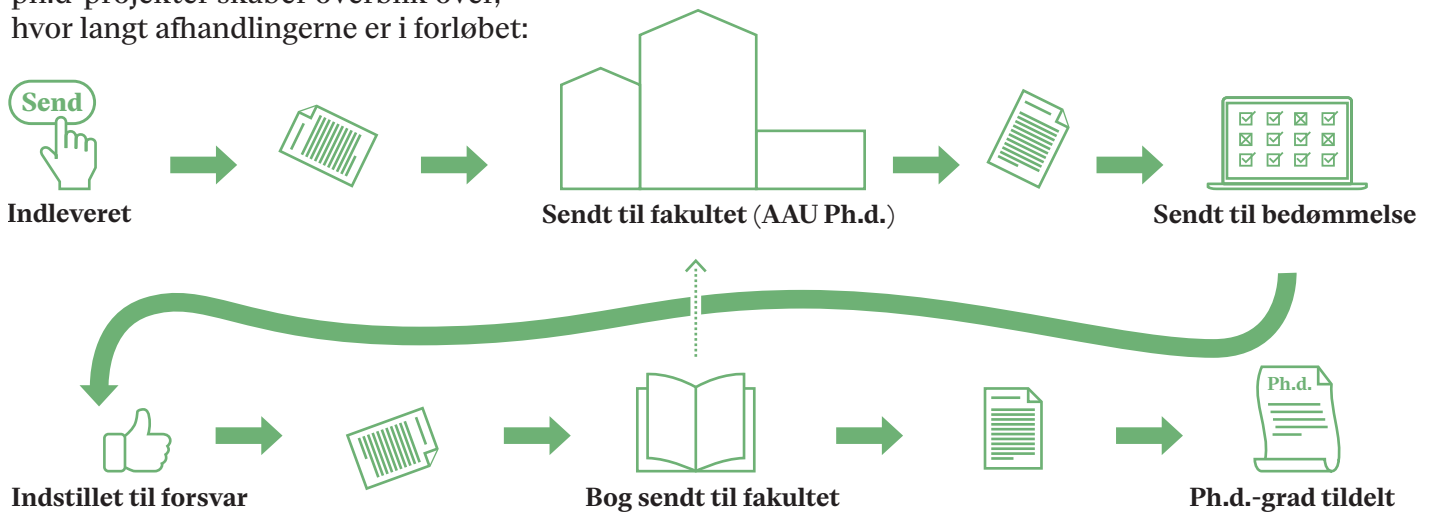
Som en del af udviklingsprojektet blev et designfirma kontaktet og et design specifikt for AAU blev udarbejdet og godkendt af ph.d.-skolelederne. For at få udgivet sin afhandling i det nye design skal afhandlingen enten indleveres i en prædefineret skabelon eller møde en række minimumskrav for at sikre at AAU-designet følges og den publicerede afhandling præsenteres optimalt.

Publicering og formidling

Der blev til formålet oprettet bogserier for hvert fakultet. Hver serie med sin egen farve. Bogserierne med hvert deres ISSN-nummer er tilknyttet og vedligeholdes af Aalborg Universitetsforlag. Ved organisationsændringer på fakultetsniveau oprettes nye bogserier i Pure. Alle afhandlinger som ønskes publiceret efter tildelt grad, bliver publiceret Open Access i VBN – Aalborg Universitets forskningsportal med Aalborg Universitetsforlag som udgiver.

Workflow-trin

Processen omkring indlevering af ph.d-projekter skaber overblik over, hvor langt afhandlingerne er i forløbet:

En særlig ph.d.-portal er blevet udviklet. Den fremviser Aalborg Universitets ph.d.-afhandlinger opdelt efter fakultet. Afhandlingerne er meget søgte, og portalen fungerer som en nem og simpel indgang til en væsentlig vidensproduktion hos AAU

Tilbud om support

For at hjælpe de ph.d.-studerende med at navigere i de mange regler og retningslinjer omkring ph.d.-afhandlinger, har VBN-teamet udarbejdet en omfangsrig hjemmeside med gennemgang af hele processen for indlevering af ph.d.-afhandlinger på AAU, ligesom der løbende bliver afholdt introduktioner til ph.d.-indlevering. Support hjemmesiden er den mest brugte af VBN-teamets vifte af guides og hjemmesider og er vidtfavnende, lige fra hjælp til fejlretning af formatering i en wordfil, hjælp omkring copyright clearance af artikler i en artikelbaseret afhandling og afklaring af, hvor mange vejledere man skal nævne i afhandlingen. Som afledt effekt af det tætte samarbejde mellem ph.d.-skolerne, universitetsforlag og VBN-teamet får de ph.d.-studerende som henvender sig i supporten generelt meget hurtig hjælp og svar på deres spørgsmål.

Siden projektet blev officielt implementeret på alle fakulteter på AAU i januar 2016 har vi behandlet 1614 ph.d.-afhandlinger, hvoraf 1398 er publicerede hos Aalborg Universitetsforlag og ligger som Open Access på VBN-portal. Ph.d.-afhandlinger er kontinuerligt en af de mest downloadede typer forskning fra VBN-portal, så der er en stor værdi forbundet med at udstille disse for omverdenen i fuldtækt.

A Refreshing dive in Danish Libraries

Impressions of a French intern librarian at the Royal Danish Library

Den franske biblioteksinspektør-studerende Hugo Forster var i efteråret 2022 i praktik på Det Kgl. Bibliotek. Under sit ophold i Danmark besøgte han en række universitets- og forskningsbiblioteker for at undersøge "den nordiske model". I dette essay reflekterer Hugo Forster over forskelle og ligheder mellem det franske og danske biblioteksvæsen og kaster den udefrakommendes blik på de danske bibliotekers åbenhed, funktionalitet og digitalisering samt samarbejdet på tværs af sektoren.

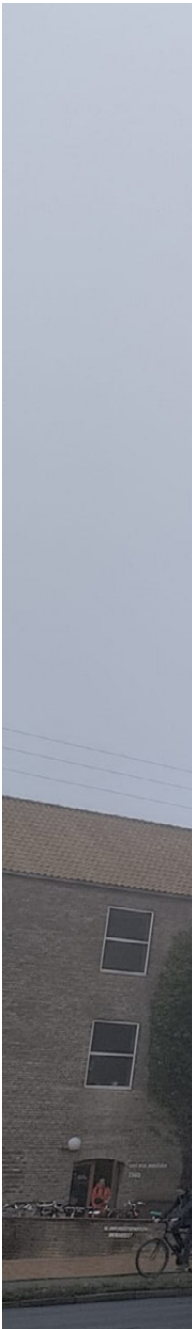
□ **Hugo Forster**, biblioteksinspektør og studerende på École Nationale des Chartes

It is not uncommon for French librarians to dream of the "library of the future" by evoking a certain "Scandinavian ideal". This idea speaks to the imagination, but it is difficult to rigorously define the model that the concept implies. A few ideas may come to mind intuitively: attention paid to the architecture; careful design of the interior spaces allowing a harmonious cohabitation of various publics; modernity of a professional philosophy which tolerates and encourages multiple new uses; widening the access to the whole society of what used to be seen as an elitist "conservatory"...

As a student at the *École nationale des chartes*, I am aiming a career as a library curator. If the term "curator" seems a little old-fashioned, it is used in France to designate a broad range of functions, ranging far from the traditional tasks of the librarian such as preservation and enhancement of heritage collection to cultural programming in state institutions. It was with the hope of bringing a breath of fresh air into my still naive understanding of libraries that I packed my bags at the end of September 2022, bound for a 2-month internship at the Royal Library. The intent of my study trip was to explore the "Nordic model", in order to gain a better knowledge of the specific circumstances and political impulses that have led to the emergence of such a "model" in Denmark.

A nationwide library

My arrival in Copenhagen was accompanied by a dense program of visits and meetings, through the various sites and departments of the Royal Library. In two months only, I was taken to visit thirteen different research and study libraries across the country, most of which are part of the newly merged national institution. I was able to make an in-depth exploration of the *Sorte Diamant* – which remained my main base for my internship – to meet a myriad of Danish librarians

and information specialists, and even to attend the DFFU's summit in Middelfart. I was also given the opportunity to have a look at the Danish city library network in Aarhus and in Region Hovedstaden, a surprising experience, as it did not feel like visiting separate places of culture, but rather several branches of a bigger institution.

The places I had the opportunity to visit amazed me by their design unmatched by the austere reading rooms of traditional study libraries, by the amplitude of their spaces, the importance of sustainability... This attention to design, in my eyes, reflects a real reflexion on the different uses by the public, and the consideration of the library as a shared space. The conflation of these uses exists in France, of course, but are not as common as in Denmark.

Open libraries

The feeling of disorientation that I experienced during my discoveries was in fact due to a difference between France and Denmark regarding the conceptualization of heritage and university libraries. While our French institutions require their readers to present legitimate reasons (minimum age, university degree, sometimes the mention of a specific research objective or even the recommendation of an authority), the *Sorte Diamant* has for several years now chosen to open its doors to all kinds of users, including simple onlookers, and even children! The national vault of culture invites its users to happily colonise its shared spaces, keeping the silent reading rooms for the more studious public. The sight of the Aarhusian branch of the Royal

↑ Statsbibliotekets
bogtårn ved Aarhus
Universitet.
Foto: Hugo Forster.

Library is even more surprising, with its living spaces where you can find a cohabitation of study areas, group work rooms, workshops, relaxation areas, large tables that turn into a cafeteria depending on the time of the day, or even a fragment of garden. Perfectly integrated into the life of the university campus, the library greets an influx of students from the neighbouring student housings and from all the surrounding faculties as well. One could hardly imagine a greater distance between this case and the interminable hushed corridors of the *Bibliothèque nationale de France (BnF) Mitterrand*, and its series of specialized reading rooms, cut off from public view, kept in the secrecy of the Parisian underground.

In Denmark, “serious” libraries are taking up issues that are usually confined to municipal public libraries in France (commonly called *médiathèques*). Where French establishments generally restrict themselves to the function of a sole workplace, firmly supervised by librarian mediators, the Royal Library integrates a “third place” dimension to its sites, by encouraging exchanges between users, and informal or organized meetings. Danish research libraries installations offer a variety of spaces for “being together”, ranging from alcoves where one can gather with friends, to a hall suitable for public debate. They have also recently added performance spaces to their services, based on the model of *fablabs* and *maker spaces*, to encourage the involvement and creativity of their users. It is no coincidence that, in public and research libraries as well, the success of an institution is now evaluated more by the number of admittances than by the quantity of book loans.

Reaching out to new audiences

These concerns have only recently emerged in the various French national library institutions, and even then, only in the context of projects that are both ambitious and isolated. National public and research library functions are distinctly segregated between the *Bibliothèque nationale de France (BnF)* in Paris, plus the *Bibliothèque Nationale et Universitaire (BNU)* in Strasbourg (a legacy of the German period of this city), and the *Bibliothèque Publique d'Information (BPI)*, located in the Centre Pompidou, Paris. However, in recent years, French national librarians have reported a change in the perception of their tasks. For example, when restoring its historic site of the *Quadrilatère Richelieu*, the *BnF* decided to bring in a wider public. The building, constructed since the 17th century as a “fortress” able to protect science from the hazards of the contemporary work, is surrounded by thick, high

and quadrangular walls. Thanks to the renovation works, this enclosure is now crossed by a public street. Since September 2022, therefore, ordinary onlookers are now welcome to visit, directed to exhibition spaces or to the restored *Salle Ovale*, where some 20.000 books are accessible for free consultation. This collection is intended to introduce the *BnF*'s special heritage collections to the widest public, and also includes a large collection of comic books. Although more welcoming, most of the spaces in this new *BnF Richelieu* are left in their traditional layout and functions, serving a selected public. There are many parallels with the *BnF Mitterrand* site, in which there is a clear separation between the functions and the publics of the *haut-de-jardin* (though its access is still refused to those under fifteen y. o.), and those of the *rez-de-jardin*, which is solely devoted to confirmed researchers.

These recent developments are causing intense debates among *BnF*'s readers and workers, particularly regarding the expenses that such projects could generate, with the fear that they will draw on funds intended for the maintenance of core services. Since May 2022, chronic understaffing at *BnF* has led to a reorganization of services, resulting in deteriorating conditions of access to collections for researchers. The current crises in Europe, implying austerity plans, unfortunately expose any cultural institution willing to engage ambitious projects to this kind of risk. The hesitations that still surround the renovation project of the Royal Library's *Danskesal* are evidence of that.

The relatively strong debate that is currently taking place in France also stems from the fear, expressed by staff and readers alike, of seeing a weakening of the core functions of the library. With the integration of new functions to libraries, such as those linked to digitization, or those that were previously foreign to them (leisure, relaxation, catering, citizen services...), some consider that the centuries-old mission of academic education are in danger and fear a decline of the traditional research collections.

École Nationale des Chartes

Since its creation in 1821, the *École Nationale des Chartes (ENC)* supports the development of historical sciences and the modernization of the conservation professions, mainly in archives and libraries. Today, it is located next to the historical site of the French National Library (*BnF*). It teaches future civil servants in the curatorial professions in its “archivist-palaeographer” cursus. Its students are recruited by a state competition, and are employed by the state even during their teaching as trainee civil servants. This curriculum coexists in France with more common university degrees in library and information sciences, ruled by a more conventional student status.

The ENC was for a long time part of the *Bibliothèque Nationale*, where it trained the future library curators. It then moved in 1897 to the Sorbonne. Since 2014, it has its own facilities, while moving closer to its original location: opposite the historic site of the *Bibliothèque Nationale*. The *École des chartes* library have even moved into an aisle of the latter.

→ Den Sorte Diamant, Det Kongelige Bibliotek i København.
Foto: Hugo Forster.

Digitization and empty shelves

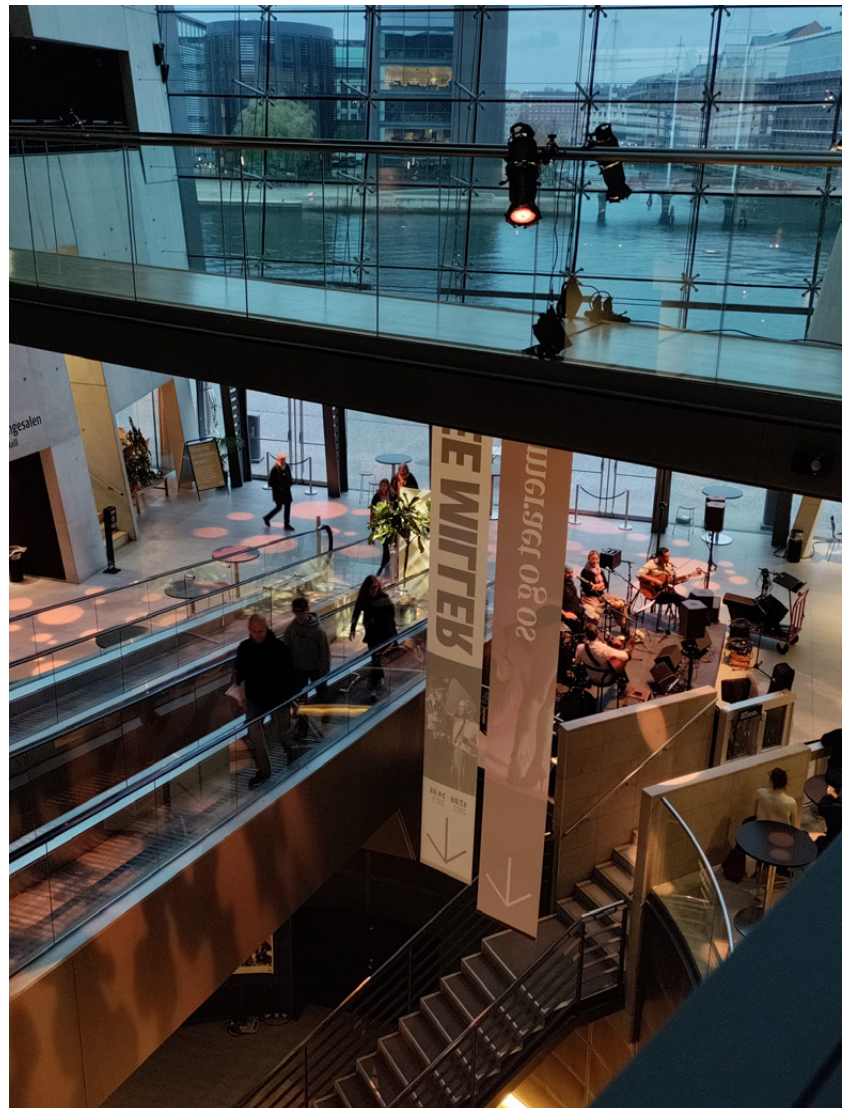
In Aarhus and Copenhagen as well, most of the books displayed in public spaces serve no other purpose than to remind people of the nature of the place, and are unlikely, apart from a few stubborn shelves of textbooks, to ever be leafed through again. At the *Sorte Diamant*, the collections are being evacuated to Vinge, where an external storage facility has been built several dozen kilometres away. This project is strangely reminiscent of a recent announcement by the *BnF*, that wishes to open a new branch in Amiens, which will be focused around storage and preservation functions. It is therefore sometimes difficult to find a meaning in visiting this ‘monument’ which, although it houses a few great scenes of life, most often seems a little empty, occupied occasionally by solitary students who find in their personal laptops all the material and tools required to do their work. With digitization, this versatile tool is increasingly sufficient – or mandatory – to fulfil the role of access to information, which was previously assigned to the library. Although the *Sorte Diamant* has only one specialized reading room, which is even shared with the Royal Archives, the number of free reading places on a weekday afternoon would make readers in the French institutions envious. It should be noted that readers may not have been present in the usual numbers during my internship, precisely because of the relocation to Vinge, that made the collections unavailable.

On the Aarhus campus, the university libraries at Nobel Park, Katrinebjerg or the Old Maternity Hospital – among other examples – can boast of being open 24 hours a day (a fact unimaginable in France!), although students will only find help behind the counters during limited time slots. The rest of the time, the “open library” is only as good as its self-service functions. However, we must not fall into the caricature of a “library without librarians nor books”. Even if the traditional opening times of the libraries are more restrained than in France, this time is used to its maximum: a number of options are presented to the users, from more in-depth guidance (see *Book a librarian* service) to teaching sessions on library skills directly at the University. Moreover, night-time opening provides a much-appreciated response to the lack of common work spaces outside the libraries on the university site.

The radical orientation of research and study libraries towards a digitization of their services and their desire to provide the best quality electronic resources are also relevant for a better understanding of contemporary Danish cultural institutions.

Lively exchanges, collaborations and experiments

A striking aspect of my experience in Denmark was the wide variety of places of exchange that I was brought into contact with, and in which I was often immediately integrated. An invitation to the annual summit of DFFU showed me a good example of professional unity on a national scale and of exchange groups at the forefront of reflection on economic and social issues in libraries. Also, inter-library cooperation is not limited to national borders, with Danish librarians never hesitating to invite their German, Swedish or Norwegian counterparts. I witnessed such a collaboration, for example, at one of the *LearningLib* network meetings, which brought together librarians from Copenhagen, Aarhus, Aalborg, Lund, Bergen and Adger around the problematics of open pedagogical resources. The French situation regarding exchanges between library professionals also gives enthusiasm, with the existence of many powerful organizations, such as the *Association des Bibli-*

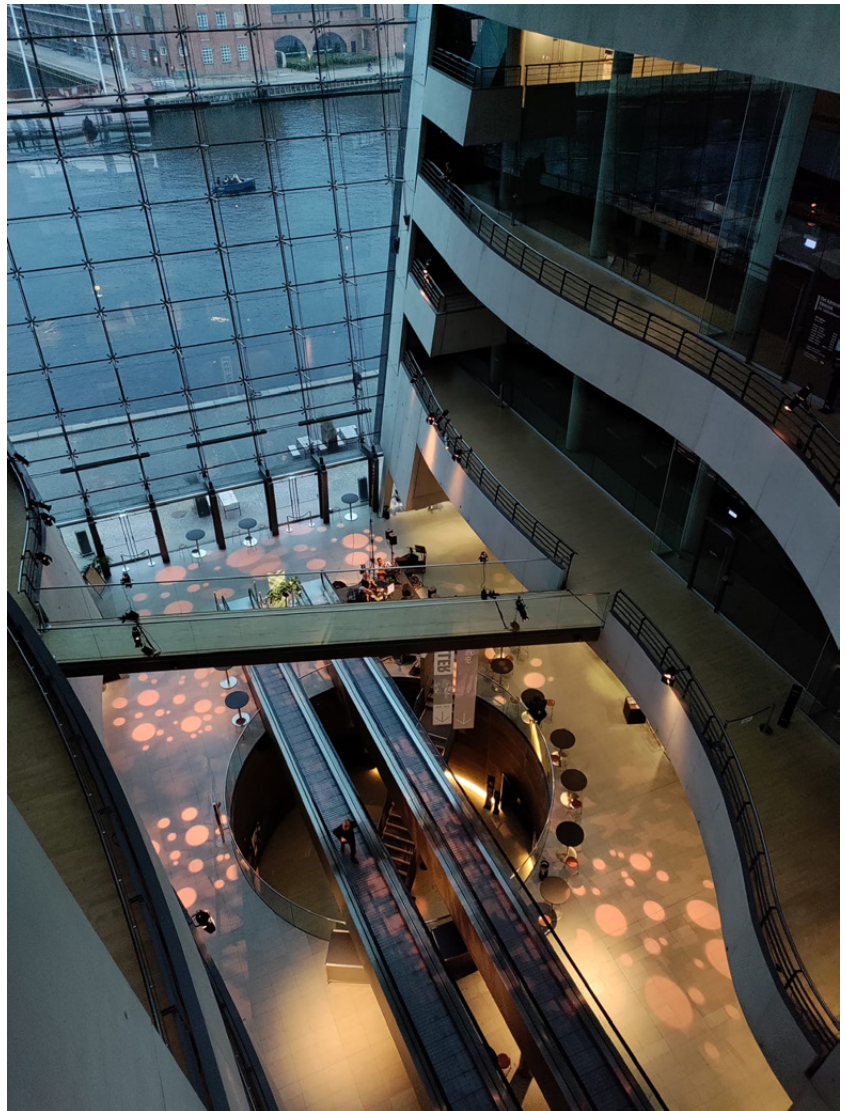

othécaires de France (ABF), which has followed and participated in all the major developments of the profession since the beginning of the 20th century. We could also refer to the *Association de Direction des Bibliothèques Universitaires (ADBU)*, the hexagonal near equivalent to DFFU. Nevertheless, it should be noted that at the national level, cooperation between institutions remains rarer and more difficult than in Denmark, primarily for organizational reasons.

The upheaval since 2016 in the Royal Library caused by the merger policy certainly creates instability in the identification and in the functioning of the merging institutions, but it also establishes an actual sharing of expertise and working tools that French research libraries cannot aspire to. These are organized in a constellation of strong and independent centres, attached only to one of the 54 decentralised universities that are spread along the country, not to mention the institutes, the *grandes écoles* (such as the *École Nationale des Chartes* where I'm studying) and various private education centres located outside the university system, which also gives rise to the existence of independent research and teaching libraries. In this highly segmented framework, collaboration between institutions must often be limited to a few "core" missions, albeit supported by third party organizations, and not by the institutions themselves. We can here cite the maintenance of the "SUDOC", a catalogue common to the research libraries, coordinated by the *Agence Bibliographique de l'Enseignement Supérieur (ABES)*, which is also responsible for interlibrary loans between research libraries. Most of the exchange and collaboration work is done in small groups of specialists from the institutions, gathered in networks around common targeted projects. In this regard, The *BnF* has a leading role for every other library in France, but it remains in many ways an independent "island" in the national cultural landscape.

Horizontality in professional relations

In Denmark, after the anxiety and setbacks of the first few months, the merger seems to have brought a great deal of relief to many librarians especially thanks to the economies of scale in terms of administrative and technical work. They allow for intense exchanges across the country. In this context of ambitious restructuring of institutions, I was pleased to witness the impact that the librarians' criticisms have already had on some aspects of this restructuring, their assessments leading to an encouraged experimentation and innovation. Perhaps this is the result of a hierarchical

organization that is much more horizontal than the French civil service system, which is still extremely attentive to the grade and status of its civil servants, despite local initiatives to flatten hierarchies inside the establishments.

The recent mergers could not have worked as well without a library network that was as tightly knit as it was in Denmark, even before the 2016 – 2017 mergers. This is evidenced by an extremely efficient inter-library loan system on a national scale, bringing together all the libraries and allowing virtually any reader to quickly access any document free of charge, from any library. In France, the *prêt entre bibliothèques* (a system that is absolutely distinct from loans between public libraries) is still slow, difficult and costly to access; readers still have to pay a certain amount for every document they request...

Moreover, the comparison of institutional situations is outdated: in Denmark, it was a question of merging two large libraries, their satellites and a handful of smaller institutions. In France, a merger plan would mean "tackling" several dozen institutions with contrast-

↑ Den Sorte Diamant,
Det Kongelige Biblio-
tek i København.
Foto: Hugo Forster.

“ Although the *Sorte Diamant* has only one specialized reading room, which is even shared with the Royal Archives, the number of free reading places on a weekday afternoon would make readers in the French institutions envious.

* My internship at the Royal Danish Library took place in an ideal setting, thanks to my attentive tutors and to incredibly welcoming librarians. Through an extended tour of Danish libraries, I have been able to question my philosophy of librarianship. What struck me the most was the interconnection and the collaboration that was possible – and necessary – in Denmark between “serious” libraries and public libraries, to assume that libraries should now belong to the readers, and not only to the librarians.

ing characteristics and strong identities, in a metropolitan area thirteen times larger than in Denmark. While closer cooperation between research libraries in France is desirable, the Danish horizon seems both unthinkable and undesirable, at least in this form, in a context radically different as that in France.

Converging strategies

Nowadays, in a strategy towards openness, European libraries are proposing ambitious specifications. In France and in Denmark – to a lesser extent – the idea of a library as a meeting place does not exist everywhere in practice. Rather, it is the result of a common desire driven by cultural policies. The Scandinavian countries have had legislation specifying the role of the library as an open place since the beginning of the 21st century, whereas it must be acknowledged that French libraries have only recently been equipped with a real legislation without precedent (law of the 21st of December 2021 regarding libraries). The latter still focuses exclusively on the mission of libraries to guarantee “equal access to culture for all”, without specifying the forms that these actions should take.

It is to be understood that in France, the implementation of the open library is still perceived by many as desirable but perilous. What would happen to a library that loses sight of its core services? It is to be feared that such an institution, wishing to constitute itself as a welcoming place of life, would in fact become a centre of activity that would lose sight of its readers, who would become mere atomised users of undifferentiated services? Moreover, in the current economic crises in Europe, the communities and institutions affected by its consequences must show the greatest ingenuity to uphold even their original mission of popular education. In this context, ambitious projects of openness and inclusion that are poorly implemented can risk sucking the lifeblood out of a library’s core services.

The “Nordic model” is perhaps attractive to French librarians because it gives the impression of being several years ahead. This feeling, nourished by the observation of a relative proximity of the issues that animate Western European cultural institutions, is nevertheless hampered by the diversity of the forms of action chosen by libraries, reflecting profoundly different economic, organisational and socio-cultural contexts.

#biblioteksblik

Genstart, nytår, nye studerende og renovering af studiemiljø. Et friskt årshjul snurrer med nye aktiviteter og gamle vaner. Hvilke FFU-biblioteker følger du på Instagram?

Brug #biblioteksblik, når du søger eller selv poster noget – hvis du vil ses af os.

OER er fri og lige adgang til undervisnings- og læringsmaterialer – det skal vi tale om!

□ **Jeannette Ekstrøm**, DTU Bibliotek **Kirstin Remvig**, Syddansk Universitetsbibliotek **Pernille Holm Lindhardt**, AU Library, Det Kgl. Bibliotek, Aarhus, **Solveig Sandal Johnsen**, AU Library, Det Kgl. Bibliotek, Aarhus.

Ved DFFU Summit i oktober 2022 var bæredygtighed det overordnede tema. Til konferencen satte FLIP'D derfor fokus på begrebet Open Educational Resources (OER) for at italesætte 'genbrug og adgang' til undervisnings- og læringsmaterialer på vores institutioner. Hvordan kan vi som 'uddannelses-bibliotekarer' og formidlere gå foran som et godt forbillede? Og hvordan kan vi selv blive klogere på OER til glæde for vores aftagere?

Vi oplever alle, at forskere og undervisere bokser med ophavsret og brugslicenser, som f.eks. Creative Commons (CC), både til egne produkter, men også når de ønsker at genbruge materialer, de finder. I denne artikel ønsker vi at starte dialogen om, hvordan DFFU-bibliotekerne kan og skal spille en rolle i forhold til OER, både indad i egne rækker, som det gode eksempel, men også i support til vores fagunderviseres og forskeres undervisningsmaterialer og lærebøger, som deles via forskellige platforme.

Gennem de sidste 10-15 år har man i DFFU-bibliotekerne gennemført Open Science-projekter og haft fokus på support af Open Access, Citizen Science, samt Research Data Management og FAIR data-principper til stor gavn for den support, vi yder til vores forskere. OER, som er åbne undervisnings- og læringsmaterialer til brug i undervisningen af bl.a. studerende, har derimod ikke vundet nogen særlig bevågenhed i en fælles DFFU-kontekst endnu. Det har det til gengæld på verdensplan. Ikke mindst set i lyset af Covid, hvor et meget stort antal biblioteker lukkede ned, hvilket

betød at mange studerende rundt om i verden ikke kunne få adgang til deres lærebøger og andre undervisningsmaterialer.

Problematikken omkring adgang til de konkrete undervisnings- og læringsmaterialer har mange facetter. Én er, at underviserne ikke altid har gjort sig overvejelser om, hvorvidt materialet skal kunne bruges, genbruges og deles med andre. De glemmer derfor ofte at tildele en åben licens til deres egne producerede materialer – eller er uvidende om muligheden. Noget andet er forlagenes position, som dem, der primært sidder med adgangen til de online publicerede lærebøger. OER handler om, at man som udgangspunkt sørger for, at adgangen til lærebøger og andre undervisningsmaterialer gøres åben og gratis via eksempelvis CC-licenser, og det kan udfordre forlagenes forretningsmodel.

I forbindelse med Covid-nedlukningerne erfarede vi, at den åbne adgang faktisk kan lade sig gøre, da vi på bibliotekerne oplevede en øget villighed fra forlagenes side til at vise samfundssind. Det blev nu muligt at stille licensbetalt materiale til rådighed 'gratis' i en periode. For eksempel var det muligt for alle med abonnement at få online adgang (hjemme) til f.eks. Karnov og DJØF's forlags e-bøger. Noget som normalt ikke har været muligt. Efter genåbningen synes det dog desværre igen tæt på umuligt for DFFU-bibliotekerne at købe online- eller campus-adgang til eksempelvis danske lærebøger.

Definitioner og netværk

Hvis man undersøger definitionen på Open Educational Resources på f.eks. Wikipedia, kan man se, at begrebet omfatter undervisnings-, lærings- og forskningsmaterialer, udarbejdet med en åben licens (eksempelvis en Creative Commons licens) med det formål, at andre kan

få adgang, anvende, dele, forbedre, oversætte og remixe uden først at spørge om lov.

UNESCO beskriver Open Educational Resources i deres OER Recommendations fra 2019 således:

“ [OER's] are learning, teaching, and research materials in any format and medium that reside in the public domain or are under copyright that have been released under an open license, that permit no-cost access, re-use, re-purpose, adaptation and redistribution by others.

Denne beskrivelse italesætter både adgang til undervisningsmaterialer for alle, og sørger samtidig for, at ophavet til materialet bliver krediteret korrekt.

Undervisning og uddannelse handler bl.a. om at dele viden, og OER omfatter netop den mulighed at tildele en CC-licens, som tillader let adgang til lærings- og undervisningsmaterialer for alle fra dag ét på kurset – og at man kan berige, anvende og genbruge materialet i andre kontekster, så længe man krediterer det oprindelig ophav.

Gennem vores interesse og arbejde med OER de seneste år, har vi gjort os erfaringer med to europæiske netværk: SPARC Europas ENOEL-netværk og LIBER's Educational Resources Working Group, samt det danske (nu nordiske) LearningLib-konsortium.

Et officielt OER-netværk findes ikke i DF-FU-regi, men i forlængelse af møderne i de to internationale netværk (ENOEL og LIBER), har vi, som danske repræsentanter i netværkene, mødt og drøftet OER i en dansk kontekst for bedre at kunne spille ind på de møder, der har været i netværkene. Dette har vist sig at være værdifuldt i arbejdet med at forstå OER og få begrebet sat på dagsordenen.

Praksis i Danmark nu og her

Når man taler om OER praksis i Danmark nu og fremover, vil vi i det følgende dele det op under tre temaer: produktion, infrastruktur og adgang.

Produktionen handler om selve indholdet. Nogen skal udtænke, udvikle og måske endda designe læremidlerne didaktisk.

I egne DFFU-rækker har vi via tidligere DEFF-projekter bidraget til udviklingen af platformen Learninglib.org. Desuden findes STAK-projektet (<https://open-tdm.au.dk/blogs/stak>), hvor vi kan finde inspiration og ideer til vores kurser og undervisning samt udvikle og dele læringsforløb. Under produktion

kan man også placere den åbne videoplatform Edumedia.dk. Denne platform ejes af - og anvendes primært af ansatte på Det Kgl. Bibliotek. Desuden bruger flere af os (f.eks. SDU, KU og CBS) Springshares LibApps, hvor der i form af LibGuides er mulighed for at producere, publicere og dele e-publikationer med bl.a. indlejrede videoer, quizzes og tutorials.

Dog skal det bemærkes, at OER ikke nødvendigvis kun er indhold, der bliver produceret af bibliotekarer, men af de mange forskellige fagligheder, der udvikler lærebøger og undervisningsmaterialer. Bibliotekarer og andre biblioteksansatte skal derfor vide, hvad OER omfatter, så vi kan supportere og hjælpe processen på vej.

Infrastruktur skal forstås som den digitale organisering, vi tilbyder vores brugere, studerende såvel som undervisere, og vores biblioteksfaglige kolleger. Det kan f.eks. også være organisering af videomateriale.

KU har med brug af MediaSpace udviklet OER-videoportalen oer.ku.dk, hvor undervisere tilbydes en platform til at publicere læringsindhold. MediaSpace bruges ligeledes på SDU, hvor det fungerer som SDU's videoplatform i kombination med Kaltura. DTU stiller optagede videoer til rådighed via platformen video.dtu.dk. På DTU er man i 2023 overgået fra videoprogrammet Kaltura til Panopto. Sidstnævnte er samme system til videohåndtering, som anvendes på CBS og på Aarhus Universitet.

De ovenstående videoplatforme er dog kun en del af løsningen. En mulig infrastruktur kunne være den før nævnte LibGuides-platform, hvor man kunne stille platformen til rådighed for undervisere, der kunne udvikle egne e-publikationer. For udelukkende tekstbaserede medier kunne Open Journal System (OJS) og Open Monograph Press (OMP)-løsningerne fra PKP-projektet (<https://pkp.sfu.ca/>) være en mulighed. PKP-softwaren benyttes i Danmark af bl.a. CBS (CBS Open Journals), Aalborg Universitetsbibliotek (journals.aau.dk) og Det Kgl. Bibliotek (tidsskrift.dk) til Open Access-tidsskrifter samt -mono-

i OER-netværk

European Network of Open Education Librarians (ENOEL) blev oprettet af SPARC Europe i 2018. Netværket arbejder for at udbrede kendskabet til Open Education og Open Educational Resources. I netværket er der stor aktivitet i form af månedlige online møder.

LIBER's Educational Resources Working Group blev nedsat i anden halvdel af 2021. Hensigten med gruppen er at støtte europæiske bibliotekarer og informationspecialister i deres arbejde med tilgængeliggørelse og formidling af læringsressourcer, både åbne og online.

LearningLib-konsortiet er den gruppe af universiteter, der står bag og driver platformen LearningLib.org. Platformen blev udviklet henover flere DEFF-projekter (Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbiblioteker) med ønsket om at give biblioteksansatte mulighed for at kunne udvikle digitale læringsobjekter og dele dem med hinanden på tværs af institutioner.

“ Vi ser et stort potentiale i at få sat OER på dagsordenen i en dansk uddannelsessammenhæng, så services som dem, vi nævner i denne artikel, bliver mere udbredte.

grafier (ebooks.au.dk). Disse platforme er ikke udviklet med OER for øje, men måske ligger der et uudnyttet potentiale i at kunne stille OJS- eller OMP-løsninger til rådighed for Open Access-publiceringer af relevante lærebogsmaterialer. Dette afstedkommer selvfølgelig nye spørgsmål omkring både kvalitetssikring og copyright.

Adgang skal forstås som den åbne adgang til læringsressourcerne. Set i forhold til f.eks. lærebøger, som også er i spil som OER, er denne del på ingen måde udbredt i Danmark, men bestemt noget sektoren kunne begynde at arbejde for.

- Kan der arbejdes mere på at få lavet nogle aftaler, så bibliotekerne har mulighed for at give online adgang til danske forlags e-bøger?
- Vil det være muligt at lave Open Access-aftaler med Universitetsforlagene?
- Kan DFFU-bibliotekerne stille Open Access-infrastruktur til rådighed for OER, og vil vi markedsføre det?
- Kan undervisere såvel som forskere overtales til at stille deres lærebogs- eller undervisningsmateriale til rådighed på 'åbne' platforme?
- Kan undervisere såvel som forskere opfordres (eller nudges) til at benytte eksisterende 'open textbooks' frem for lærebøger, der kan købes?

Vi er klar over, at dette tema er komplekst, og at det allerede er noget, der er fokus på i andre sammenhænge, men ikke desto mindre er det relevant at fremhæve, når talen falder på OER. Udover de allerede nævnte, eksisterer der allerede flere internationale platforme, hvor man kan publicere eller lokalisere OER. Vi har listet et par af de mere kendte services med potentiale for OER herunder, som vi håber enten kan inspirere eller kunne blive mere udbredte i dansk regi.

OER i fremtiden

OER-oplægget på efterårets DFFU Summit vil vi lade være et afsæt – måske endda en opfordring – til DFFU's fora til at tage emnet op, da OER går på tværs af alle de nuværende fora. Derfor bør kolleger fra både e-ressourcer, ophavsret, data og licenser, samt forsker- og underviser-support involveres.

Vi ser et stort potentiale i at få sat OER på dagsordenen i en dansk uddannelsessammenhæng, så services som dem, vi nævner i denne artikel, bliver mere udbredte. Flere DFFU-biblioteker har allerede på en eller anden måde en finger med i spillet i forhold til OER. Den eksisterende viden og erfaring skal vi i højere grad få til at gro og kaste konstruktive tiltag fra sig. Det kræver naturligvis fokus på ressourcer, produktion, infrastruktur og adgang, men så vidt vi kan bedømme findes der på feltet allerede en oplagt grobund for samarbejde omkring OER på tværs af danske uddannelses- og forskningsinstitutioner. Derfor vil vi opfordre til, at arbejdet med OER kan få større bevågenhed på tværs af DFFU-bibliotekerne i fremtiden.

Fri og lige adgang til undervisningsmaterialer, hvor en konkret model til realisering oplagt er OER, taler ind i både en international målsætning fra FN's Verdensmål om uddannelse og bæredygtighed, UNESCOs anbefalinger om at anvende OER for at opfylde målene – og ind i vores nationale og lokale opgaver som uddannelsesbiblioteker.

Infrastruktur, økonomi, politik? Findes en fællesstrategi? Vil og kan man prioritere OER? Hvordan kan OER blive et fælles indsatsområde? En interessegruppe som vores kan ikke løfte det alene. Vi har hermed givet bolden op!

Læs mere

Inspiration til at komme i gang på egen hånd ENOEL-netværket har samlet relevante ressourcer og placeret disse i relation til overordnede emnekategorier, så bibliotekskolleger hurtigt kan få et overblik.

Ved fælles indsats har ENOEL samlet nogle gode ressourcer til at komme i gang – både når det handler om 'egen læring', men også i relation til formidling overfor vores aftagere, såsom undervisere, der måtte ønske at komme i gang med enten at lave videoer eller blot lokalisere OER-ressourcer til inspiration.

Undersøg nogle af de ressourcer, som ENOEL Toolkit har samlet sammen, herunder bl.a. "Open Education Librarianship: a learning path".

RETTELSE: Tillægsside med manglende skema.
Redaktionen beklager fejlen

Udsnit af relevante, internationale OER-kilder til inspiration

Navn	Ansvarlig	Link	Kort fortalt	Type
DOAB – Directory of Open Access Books	OAPEN foundation og DOAJ	https://www.doabooks.org	En samling af peer reviewede 'frie' e-bøger med bredt fagligt fokus.	Bogkatalog
MERLOT – the Multimedia Educational Ressource for Online Teaching	California State University Center for Distributed Learning	https://merlot.org/merlot	En diverse samling af læringsmaterialer på forskellige niveauer & størstedelen er åbne m. CC-licens.	OER-søgekatalog
OER Commons	ISKME (Institute for the Study of Knowledge Management in Education, Californien)	https://www.oercommons.org	En diverse samling af åbne ressourcer til genbrug/inspiration til egen læring og undervisning. CC-licens tilknyttet.	OER-søgekatalog
Open Textbooks	Center for Open Education, University of Minnesota	https://open.umn.edu/opentextbooks/	En voksende samling af åbne lærebøger – som er tilgængelig for alle under en CC-licens.	Bogkatalog

“ ...tenker at vi ikke vil plage bibliotekarene med noe som de kanskje ikke vet.

Møtet med brukeren i universitets- og høgskolebibliotek

□ **Astrid Kilvik og Liv Inger Lamøy**, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Skranken og møtene som blir skapt der, har til alle tider vært bibliotekets hjerte. I et universitetsbibliotek har de personlige møtene en verdi i seg selv, i tillegg skjer møtene innen en pedagogisk ramme og er dermed en del av universitetets pedagogiske økosystem. At en del møter med bibliotekbrukere er flyttet over på digitale plattformer, for eksempel Zoom, gjør at det personlige møtet med bibliotekbrukere nå er både fysisk og digitalt. Men hvordan oppleves disse møtene, og hva er det egentlig som foregår der? Dette er spørsmål som har opptatt oss en stund, og vi har fått mulighet til å innhente mer kunnskap om brukermøter i bibliotek i noen år.

I et prosjekt som fikk navnet «TREFF – mot en ny plattform for universitetsbibliotekets skranketjeneste» som pågikk fra 2017-2019, utforsket vi møtet med studenten i skranken i vårt eget universitetsbibliotek; NTNU Universitetsbiblioteket (NTNU UB). I 2021 startet vi et nytt prosjekt, TREFF, hvor vi ser på møtet med bibliotekbrukere i en digital skranke i universitetsbiblioteket. Begge disse prosjektene har fått utviklingsmidler fra det norske Nasjonalbiblioteket.

I denne artikkelen vil vi beskrive prosjektene og diskutere noen av resultatene fra dem. Vi vil avslutte med et eksempel på, at prosjekter fort kan avle nye, spennende prosjekter – som en rullende snøball.

TREFF

Utgangspunktet for TREFF-prosjektet var, at vi hadde lite kunnskap om møtet med studenten i skranken i et universitetsbibliotek. Forskningsspørsmålene vi ville finne svar på i prosjektet var disse:

Hva spør studentene om i bibliotekskranken? Hvordan opplever studenter og ansatte skranketjenesten ved NTNU UB?

Hvilke tiltak kan bidra til videreutvikling av skranketjenesten?

I tillegg ønsket vi i den grad det var mulig å se, hvilke resultater endringstiltakene ga. I TREFF avgrenset vi prosjektet til å handle om det personlige møtet med studenten i skranke- og veiledningssituasjoner i universitetsbiblioteket.

Innledningsvis vil vi si, at vårt ståsted som prosjektledere for TREFF- og SkjermTREFF hele tiden har vært, at møtet med brukere i skranken i universitetsbiblioteket er et viktig

møte. Begge er vi bibliotekarer, med lang erfaring fra mange typer bibliotekarbeid, inkludert skrankearbeid. Samtidig har vi også undervist mye i litteratursøk, kildekritikk og referansearbeid og drevet med ulike former for forskningsstøtte. På denne måten har vi sett at møtet med brukere i skranke- og veilednings-situasjoner og det vi har lært av møtene, har beriket de andre delene av bibliotekarbeidet og vice versa. På den annen side tror vi at møter i skranken har et utnyttet potensial, et syn som støttes av Bøyum, Byström og Pharo i en studie fra 2021.

Kartlegging av spørsmål

For å finne svar på det første forsknings-spørsmålet gjorde vi en kartlegging av spørsmål som studenten stilte i skrankene på NTNU Universitetsbiblioteket. Spørsmålene ble registrert i alle skrankene i biblioteket, hvor de ble sortert i forhåndsbestemte kategorier. Kartleggingen ble utført gjennom 4 uker spredt utover ulike tidspunkter på året. Skjemaet vi brukte for å registrere og kategorisere spørsmålene laget vi med utgangspunkt i tidligere undersøkelser på NTNU UB, undersøkelser i andre fagbibliotek og ut fra tips og råd i aktuell litteratur på området. Vi valgte følgende kategorier: 'Samling og tilgang', 'Veiledning', 'Referanser og litteraturlister', 'Lån', 'Praktisk', 'IT-spørsmål' og en kategori som het 'Annet'.

I TREFF-prosjektet ønsket vi også å komme under huden på studentene og snakke med dem om deres bruk av skranken. Dette gjorde vi gjennom fokusgruppeintervju og individuelle dybdeintervjuer med studenter fra et bredt spekter av utdanninger og nivå. I tillegg ville vi få mer kunnskap om, hvordan ansatte ved universitetsbiblioteket opplever møtet med studenten i skranken, så disse fikk anledning til å svare på en spørreundersøkelse om temaet. Vi fikk en høy svarprosent på denne undersøkelsen og opplevde i det store og hele et stort engasjement for temaet gjennom prosjektperioden – både i og utenfor egen organisasjon.

I kartleggingen av spørsmål i skrankene var resultatet at 63 % av spørsmålene var i kategoriene 'Lån' og 'Samling og tilgang' (med 44 % i 'Lån'), 16 % 'Praktisk', 8 % 'Veiledning', 7 % 'IT-spørsmål', 2 % referanser og litteraturlister. Vi fant en nokså jevn fordeling på kategorier i løpet av året, noe mer veiledning i tellingen i april måned. Vi fant ingen klar sammenheng mellom størrelse på bibliotek og antall spørsmål, det vil si at et lite bibliotek kunne ha et større antall spørsmål enn et større. Vi antar, at dette har sammenheng med at fagområder kan ha ulike tradisjoner for bibliotekbruk.

Så, hvordan skal vi tolke disse resultatene? En ting som motiverer oss til å gjøre denne kartleggingen var en påstand vi begge har møtt ofte, nemlig at det ikke er relevante spørsmål i skranken - det er for det meste spørsmål om stiftemaskiner. Nettopp dette poenget tar vi tak i i en forskningsartikkel fra 2021. Vår kartlegging

viser at kategorien 'Praktisk' utgjør 16 % av spørsmålene, mens den store hovedvekten av spørsmål faktisk er relevante for bibliotek. Veiledningskategorien er på 8 % og det kan synes lite. Her må vi huske at det ikke er registrert tidsbruk i vår kartlegging, noe som er en svakhet all den tid et veilednings-spørsmål sannsynligvis tar jevnt over lenger tid å besvare enn for eksempel en henvendelse om lån. Bortsett fra det kan resultatet tyde på, at det kan være en ide å gjøre en innsats for å øke andelen veiledningsspørsmål. Grunnen til at vi sier dette er for det første det, studentene fortalte oss i intervjuene, nemlig at de ikke visste hva de kunne spørre om i skrankene og hvilken kompetanse som finnes der. De sa også, at de var redde for å forstyrre, lage kø og at de ikke ville spørre, hvis de ikke var sikre på at skranken var rett plass å henvende seg. For det andre er det tegn som tyder på, at møtene i skrankene ikke nødvendigvis blir utnyttet fullt ut. Bøyum, Byström og Pharo fant i sin studie ut at referanseintervju kun ble gjennomført i 5 % av henvendelsene som studien omfattet. Det kan altså se ut som det er et utnyttet potensial i de personlige møtene i skrankene.

Det virtuelle bibliotek – og SkjermTREFF

Så kom pandemien. Året 2020 skulle bli det året studenter og ansatte for første gang ble utestengt fra campus, uten tilgang til bibliotekets tilbud og tjenester. NTNU Universitetsbiblioteket var raskt på banen og etablerte en digital plattform for skranke og veiledning, kurs og skriveaktiviteter – Det Virtuelle Biblioteket (DVB). Da den første pandemibølgen la seg og campusene åpnet igjen, hadde vi erfart at DVB kompletterte det samlede bibliotektilbudet og fra høsten 2020 ble det en permanent tjeneste ved universitetsbiblioteket.

Det virtuelle biblioteket foregår i Zoom. Man kan få hjelp til oppgaveskriving, litteratursøk, bruk av referanseverktøy etc. i en digi-

“ De sa også (studentene, red.), at de var redde for å forstyrre, lage kø og at de ikke ville spørre, hvis de ikke var sikre på at skranken var rett plass å henvende seg.

tal skranke, eller man kan delta på digitale kurs eller skriveaktiviteter. DVB har også blitt en møteplass for intern opplæring og erfaringsutveksling for bibliotekansatte.

DVB drives som en felles tjeneste ved universitetsbiblioteket på tvers av seksjoner og fysiske lokasjoner. En egen chat i Teams fungerer som «andrelinje». Dette betyr at de som er på vakt kan bruke chatten til å spørre kolleger om bistand til å svare på spørsmål. Så kan kollegaen enten komme inn i Zoom-rommet og hjelpe brukeren der, eller hen kan bidra i chatten med tips og råd slik at brukeren får den hjelpen hen trenger.

Denne for oss nye måten å møte brukeren på, vekket vår nysgjerrighet og vi stilte spørsmålet: er møtet med brukeren i universitets- og høyskolebibliotek ved et veiskille? For å nærme oss et svar, etablerte vi prosjektet SkjermTREFF. I prosjektperioden (2021-2023) skal vi kartlegge og beskrive skranke- og veiledningstjenesten i DVB og tilsvarende i andre universitets- og høyskolebibliotek, nasjonalt og internasjonalt. Ikke minst skal vi utforske møtet mellom bibliotekansatte og brukere i skranke- og veiledningssituasjoner i det virtuelle biblioteket. Det betyr, at vi skal snakke med begge parter – på begge sider av den digitale skranken. Hva skjer i møtet? Hvordan oppleves det? Hva spør brukerne om? Hvorfor velger de en digital og ikke en fysisk skranke for sine spørsmål? Gjennom TREFF-prosjektet vet vi en del om møtet i den fysiske skranken. Denne kunnskapen vil vi benytte som sammenligningsgrunnlag for å utforske forskjellene mellom digitale og fysiske møter. På denne måten håper vi, at prosjektet vil bidra til å videreutvikle både det fysiske og det digitale skranke- og veiledningstilbudet på NTNU Universitetsbiblioteket i årene framover.

Nye data på vei

Hvordan har vi så gått fram for å samle data? Vi har hatt individuelle dybdeintervjuer med brukere av den digitale skranken, og vi har hatt korte «geriljaintervjuer» med mer tilfeldige studenter på campus, i all hovedsak ikke-brukere. Totalt har vi snakket med 60 personer om det digitale skranketilbudet. For å få tak i bibliotekansattes erfaringer og

oppfatninger om tjenesten, har vi gjennomført to fokusgruppeintervjuer. I tillegg har vi samlet statistikk om hvilke kategorier spørsmål brukerne stiller.

I skrivende stund er vi i gang med å analysere intervjudata. Foreløpig kan vi ikke legge fram noen resultater, men en liten sniktitt og noen refleksjoner kan vi by på:

Fenomenet tid: Brukere vi snakket med gir uttrykk for, at det er tidsbesparende å bruke den digitale skranken. Dette gjelder spesielt dersom man bor langt unna campus, deltar på samlingsbaserte utdanninger osv. De er fornøyde med at det er kort ventetid, før de får kontakt og med den hjelpen de får. De setter også pris på at det er ro og uforstyrret rundt møtet. Det at de har bibliotekarens fulle oppmerksomhet og er i fokus, oppleves av flere som spesielt positivt.

Her har vi stilt oss følgende spørsmål: Er konsentrasjonen om brukeren noe som kan tas med til den fysiske skranken? Er det lettere å ivareta det digitale møtet enn møtet i fysisk skranke? Hvordan kan vi ta vare på denne uforstyrretheten den dagen antall besøk i den digitale skranken øker?

Fenomenet terskel: Det har vært en utbredt oppfatning blant bibliotekpersonalet (oss selv inkludert), at den digitale skranken er et lavterskel-tilbud. Inntil noen av informantene fortalte oss, at de slett ikke oppfatter det slik. For dem koster det noe å ta kontakt via en zoom-lenke.

Her har vi gjort oss følgende refleksjon: erfaringer og opplevelser varierer, og vi kan ikke ta noe for gitt før vi har snakket med brukere.

↑ NTNU's universitetsbibliotek på Gjøvik gjorde bruk af fund fra TREFF-projektet, da de omarbejdede deres skrankeområde. Blandt andet etablerede de et eget vejledningsareal. Her er det Mona Holmen (t.v.) som vejleder Julia Langedahl Leirmo.

Foto: Karen Marie Øvern.

Digital inklusion, nye initiativer og gamle tekst- samlinger

□ **Karoline Liv Vildlyng**, informations-specialist, AU Library, **Max Odsbjerg Pedersen**, informationsspecialist, AU Library.

I den digitale virkelighed er vejen til viden brolagt med data, API'er, digitale metoder, textmining og softwareforståelse. Særligt kvindelige studerende er dog generelt på globalt plan en underserviceret gruppe, når det kommer til målrettet undervisning i digitale metoder. Ifølge EU's Gender Equality Index rapport fra 2018 oplever unge kvinder at føle sig op til 25% mindre kompetente eller sikre på egne evner, når det kommer til informations- og kommunikationsteknologier end rapporteret af deres mandlige medstuderende. I Danmark er det under 1% af unge piger på 15 år, der planlægger at arbejde med informations- og kommunikationsteknologier, når de vokser op.

Informations- og kommunikationsteknologier forandrer grundlæggende, hvordan vi kan undervise på universitetsbibliotekerne, og det har skabt rum for nye tilgange til undervisning af studerende. På AU Library Arts arbejder vi målrettet med digital inklusion i to af vores nye kurser i digitale metoder for studerende, 'Strik & Kod' samt 'Afkod Kunsten'. Kurserne er tænkt som svar på to centrale spørgsmål for fremtidens biblioteksundervisning: Hvordan imødegår vi som bibliotek det støt stigende behov for undervisning i og formidling af,

hvordan studerende kan arbejde med store mængder digital tekst og store datamængder? Og hvordan kan vi sikre, at de kurser, vi udbyder i digitale metoder, tiltrækker så mangfoldige grupper af studerende som muligt?

Strik & Kod – Uld og R

I februar '22 lancerede AUL Arts det første kursus i digitale metoder eksplicit målrettet kvindelige studerende: Strik & Kod. Kurset er en workshop i text mining, hvor man gennem kvantitative analyser af frekvenser af ord i store mængder tekst kan fjernlæse og skabe overblik over teksten. Text mining er en hurtig automatisering af en ellers tidskrævende og manuel arbejdsgang. I Strik & Kod guides de studerende igennem text mining med API-kald og kodebaseret databehandling i kodningssproget R. Text mining er en værdifuld metode at mestre for studerende inden for humaniora. De kan her lære at skabe et statistisk overblik over store tekstmængder. API-kald er også særdeles relevant for studerende, som gerne vil kunne analysere ikke kun tekstdata,

i Faculty of Arts

Faculty of Arts på Aarhus Universitet dækker over uddannelser inden for humaniora, teologi og pædagogik.

Omkring 9.500 unge studerer en uddannelse på Faculty of Arts.

AU Library Arts har biblioteker fordelt både i Aarhus og København.

men også metadata om teksten. Samtidig er det meget nærliggende for os som universitetsbibliotek, da det er en metode, der giver studerende flere kompetencer til at engagere sig i vores digitale tekstsamlinger på Det Kgl. Bibliotek.

Konkret lærer deltagerne, hvordan de kan kvantificere deres tekster og derved overskue store tekstmængder. Til kurset trækkes der data fra fem års artikler, der omhandler strikning fra Det Kgl. Biblioteks avissamling. Herefter bruges statistikkodesproget R til at identificere de ord, som optræder hyppigst i artiklerne, når man har sorteret gængse ord som "og", "at", "der" osv. fra.

Ved at arbejde i et roligt tempo og skabe et socialt undervisningsrum, hvor det er okay at lave fejl, sørger vi for, at alle deltagerne kommer i mål med denne relativt simple text mining øvelse. Dernæst viser vi deltagerne, hvor langt de kan komme, når de har fået de grundlæggende kompetencer inden for kvantificering af tekster og fortrolighed med R.

Vi har en ambition om, at de studerende oplever, at vores digitale samlinger repræsenterer et væld af forskellige data, og her er text mining som digital metode særdeles relevant. I løbet af de 11 workshops, vi foreløbigt har afholdt i forårs- og efterårssemestret 2022, har over 100 kvindelige studerende fra over 14 forskellige uddannelser på AU Arts deltaget i kurset. Men hvorfor egentlig *Strik & Kod*? Der er adskillige, forskningsbaserede paralleller mellem strikning og kodning: Begge er arbejdsgange, der kombinerer *loops*, repetitioner, binære systemer og kommunikation af funktioner gennem variable som tal, tekst og symboler. I vores undervisning skaber vi et undervisningsrum hvor velkendte, men komplicerede fænomener som data, front- og backend, API og kodesprog bliver italesat gennem konkrete eksempler og historiefortælling inden for en ramme af strik. Præmissen er, at når vi rekontekstualiserer et kompliceret fænomen som kodning, gennem et velkendt fænomen som strikning, vil de studerende ofte være mere motiverede for at give sig i kast med nye metoder.

Foreløbige erfaringer og fremtidige udfordringer

Siden vi begyndte undervisning i *Strik & Kod*, har vi indsamlet data, der giver os indsigt i deltageres motivation samt læringsmål i forhold til digitale metoder. På baggrund af disse erfaringer på området, har vi formuleret fire læringspointer for fremtidigt arbejde med at tiltrække og engagere kvindelige studerende inden for undervisning i digitale metoder. Læringspointerne er tænkt som inspiration

og oplæg til debat og er samtidig udtryk for et langsigtet mål.

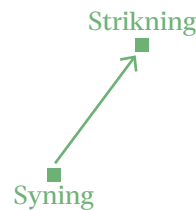
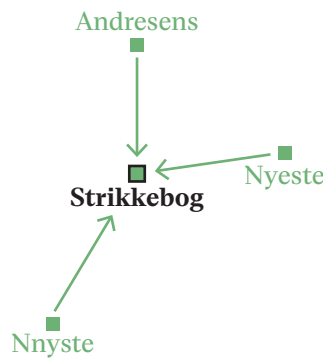
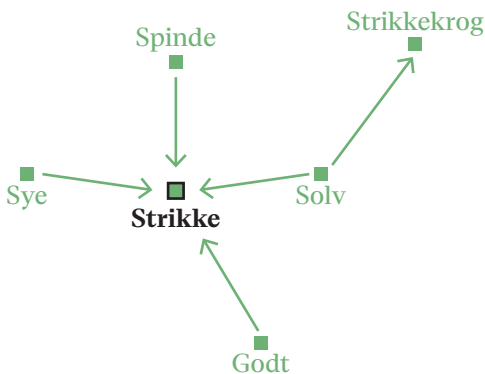
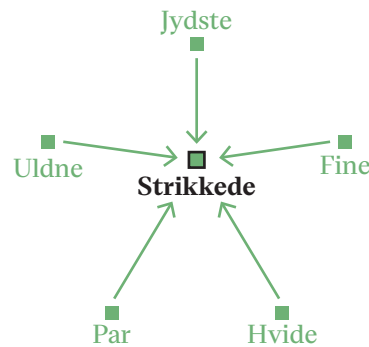
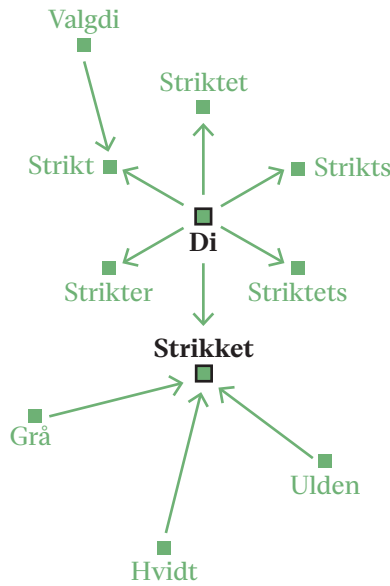
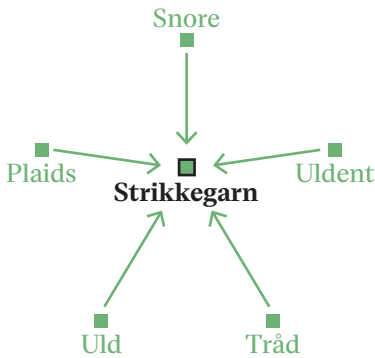
- **Mestring** er baseret på antagelsen om, at når man inviterer studerende ind i et rum, hvor fokus er på evner og viden, de allerede har og føler sig kompetente i, vil de være mere åbne for at lære noget, de endnu ikke mestrer. "Mestring fordrer mestring". Vi fokuserer derfor på at udvikle og afholde vores kurser på en måde, hvor de studerende kan afprøve og teste deres viden, mens de beskæftiger sig med ting de kan lide.
- **Helpdesk** – de kvindelige studerende oplever større lyst til at beskæftige sig med digitale metoder og informations- og kommunikationsteknologier, når det foregår i dialog med en 'ekspert', og hvor der er mulighed for at få løbende hjælp fra en velkendt underviser.
- **Ordbogen** hjælper med en tidlig opbygning af et fælles ordforråd, hvor fagtermer og forkortelser forklares grundigt og forforståelse ikke tages for givet. Name dropping er no-go.
- **Community building** er opbygning af og henvisning til grupper, hvor de studerende kan indgå i sociale relationer med ligesindede, der deler samme interesser. Faglige udfordringer kan løses i fællesskab eller med studiekammerater.

“ Præmissen er, at når vi rekontekstualiserer et kompliceret fænomen som kodning, gennem et velkendt fænomen som strikning, vil de studerende ofte være mere motiverede for at give sig i kast med nye metoder.

En gennemgående tilbagemelding fra de studerende er, at de er ivrige efter at blive selvkørende. Der er generelt stor efterspørgsel på, hvordan de nemt kan bruge egne, mangeartede datasæt og omsætte workshoppen pointer til egne projekter. Men på grund af aspekter som bl.a. ophavsret, GDPR og generelle dataetiske retningslinjer, er det nemmere sagt end gjort at omsætte en metode som fx text mining direkte til en studerendes eksamensopgave. I undervisningen bruger vi kun digitaliserede tekster, der ligger frit tilgængeligt i Det Kgl. Biblioteks digitale samlinger, og

Word cloud:

Efter endt workshop ender hver deltager ud med denne datavisualisering, en word cloud eller ordsky, der viser de hyppigst forekommende ord i ældre avisartikler om strik og strikning, efter alle stopord er renset fra vores datasæt.

som er uden for ophavsret. Ikke desto mindre gennemgår vi ophavsretslige regler og dataetiske overvejelser med de studerende, hver gang vi underviser.

Andre udfordringer er, at det digitale landskab rykker sig konstant og hvordan rykker vi med det? Hvordan sikrer vi, at vores kurser er bæredygtige og fortsat relevante – for os og for de studerende? Dette er både et spørgsmål om at sørge for, at vi arbejder med opdaterede datasæt og følger målgruppens interesser, så vi løbende kan udbyde kurser, der passer med trends og hobbyer.

Sikring af vores kursusudbuds fortsatte bæredygtighed og faglige holdbarhed er én af de fremtidige udfordringer vi har fokus på i næste fase af projektet. Dette går hånd i hånd med udbygning af digital og social infrastruktur, der støtter de studerende i deres læring og os i vores arbejde. Et arbejde for både at skabe øgede oplevelser af digital læsefærdighed blandt vores studerende og rykke os som bibliotek – endnu et skridt på vejen mod digital inklusion.

Forårsmøder

DFFU vinterinternat

– 16.-17. Marts 2023

Klarskovgaard, Korsør

FFU bibliotekerne bliver stadig mere mangfoldige. Vi rekrutterer i stigende grad kolleger med ikke-bibliotekarisk baggrund og vi løser opgaver, som ikke er klassiske biblioteksanliggender. Dette skaber masser af muligheder og giver anledning til innovation, men det stiller også krav til organisationen. Både den lokale og den nationale.

Dette vil være omdrejningspunktet, når DFFU inviterer til vinterinternat d. 16.-17. marts 2023 på Klarskovgaard med titlen “Come fly with me: om onboarding af kolleger og studerende i FFU-bibliotekerne”.

Tilmeldingsfrist: 3. marts 2023.

Læs mere: dfdf.dk.

Det bibliotekspolitiske topmøde,

– 27.-28. April 2023

Odeon, Odense

Mød kulturministeren og andre centrale kulturpolitiske stemmer til debat på Det Bibliotekspolitiske Topmøde den 27. og 28. april 2023 i Odense, hvor vi sætter fokus på bibliotekets opgaver og rolle, bibliotekslovens muligheder, fællesskaber og mere kultur til flere.

Mødet er arrangeret af Danmarks Biblioteksforening i samarbejde med Odense Kommune og Odense Bibliotekerne.

Tilmeld dig på: <https://danmarksbiblioteksforening.nemtilmeld.dk/>

“ Når arbejdspladsen bliver udvidet til at rumme mange forskellige fagligheder, skal det faglige fællesskab gentænkes – og en vigtig opgave bliver at finde frem til, hvordan vi udvikler et stærkt, kollegialt fællesskab. På vinterinternatet sætter vi fokus på, hvad man konkret kan gøre for at skabe det.

–Lene Flensborg, erhvervspsykolog, som holder oplægget ‘Onboarding af nye kolleger’ ved vinterinternatet